

Briselē, 26.8.2016.
COM(2016) 534 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

**par to, kā tiek īstenota Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. februāra
Direktīva 2011/7/ES par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos**

{SWD(2016) 278 final}

1. ZIŅOJUMA MĒRKIS

Saskaņā ar Direktīvas 2011/7/ES par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos¹ (turpmāk „direktīva”) 11. pantu Komisijai līdz 2016. gada 16. martam ir jāiesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojums par minētās direktīvas īstenošanu. Maksājumu kavējumu direktīva ir saskaņā ar Komisijas Normatīvās atbilstības un izpildes programmu (*REFIT*)² pieņemta iniciatīva, tāpēc arī šis izvērtējums ietilpst *REFIT* darbības jomā un tā mērķis ir uzraudzīt direktīvas īstenošanas gaitu un nodrošināt, ka direktīva ir uz pareizā ceļa, lai sasniegtu tās paredzamos ieguvumus.

Šis ziņojums ir sniegts, atbildot uz direktīvā noteikto prasību.

2. EFEKTIVITĀTES, LIETDERĪGUMA, SASKAŅOTĪBAS, NOZĪMĪGUMA UN ES PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NOVĒRTĒJUMS

Direktīva tika pieņemta 2011. gada 16. februārī, un termiņš tās transponēšanai dalībvalstu tiesību aktos bija 2013. gada 16. marts.

Direktīvas īpašie mērķi ir šādi:

- nodrošināt kreditoriem savlaicīgus maksājumus un pasākumus, kas tiem nodrošina iespēju pilnībā un efektīvi izmantot savas tiesības maksājumu kavējumu gadījumā;
- vērsties pret parādniekiem ar stingriem pasākumiem, kas viņus atturētu no maksājumu kavēšanas vai pārmērīgi ilgu maksājumu līgumsaistību noteikšanas.

Direktīva tiecas sasniegt arī šādus vispārīgos mērķus:

- sekmēt iekšējā tirgus darbību, visā ES vienkāršojot maksājumu praksi;
- veidot tādu tiesisko un uzņēmējdarbības vidi, kas būtu labvēlīga savlaicīgiem maksājumiem komercdarījumos un uzlabotu finansējuma pieejamību mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU).

Šajā ziņojumā novērtēts, vai šī direktīva ir uz pareizā ceļa, lai sasniegtu tās paredzētos mērķus, un sniegti ieteikumi, kā uzlabot tās īstenošanu. Trīs galvenie faktori, kas sarežģīja galīga *ex post* izvērtējuma veikšanu, ir šādi: direktīvas nesenā stāšanās spēkā; grūtības noteikt to, kā direktīva ir ietekmējusi pārmaiņas uz vietas; ārējie faktori, tādi kā finanšu krīze un ekonomiskā situācija konkrētās dalībvalstīs.

Šajā izvērtējumā Komisija izmantoja šādus avotus:

- (1) 2015. gadā veiktu ārēju pētījumu³, kas ietvēra:

¹ OV L 48, 23.2.2011., 1.–10. lpp., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX%3A32011L0007>.

² http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/index_lv.htm.

³ <http://bookshop.europa.eu/en/ex-post-evaluation-of-late-payment-directive-pbET0415875/>.

- dokumentu pētījumu par dalībvalstu tiesību aktiem, ar kuriem transponē direktīvu, un saistītajiem nesaistošajiem pasākumiem, privātu organizāciju ievāktus dažādu valstu datus par vidējiem maksājumu termiņiem un citu publiski pieejamu informāciju (piem., akadēmisko literatūru un valstu avotus),
 - reprezentatīvu aptauju tiešsaistē un sabiedrisko apspriešanu, kurā kopā tika saņemtas 2950 pilnīgas atbildes,
 - 135 intervijas ar ieinteresētajām personām no valsts iestādēm un uzņēmumiem visā ES un 31 papildinterviju;
- (2) apspriešanos ar valstu ekspertiem un ES līmeņa uzņēmējdarbības organizācijām Kavēto maksājumu ekspertu grupas⁴ sanāsmē 2015. gada 24. novembrī;
 - (3) sūdzības, atsauksmes un jautājumus, kas saņemti no ieinteresētajām personām;
 - (4) publiski pieejamu informāciju: ziņojumus, apsekojumus, pētījumus u. c.

Direktīvas izvērtējuma pamatā bija pieci kritēriji: efektivitāte, lietderīgums, saskaņotība, nozīmīgums un ES pievienotā vērtība. Izvērtējumā gūti šādi konstatējumi.

- (1) Direktīva ir veicinājusi izpratni par maksājumu kavējumu problēmu un izvirzījusi šo jautājumu politiskās darba kārtības augšgalā. Sakarā ar tajā noteiktajiem pastiprinātajiem pasākumiem un jaunajām prasībām, īpaši attiecībā uz publiskajām iestādēm, dalībvalstīs ir ievērojami palielinājusies interese par direktīvas īstenošanu. Tādēļ pārvaldes iestādes vairākās dalībvalstīs pieņem strukturālus un brīvprātīgus pasākumus, kuri papildina direktīvas noteikumus un kuru mērķis ir pastiprināt transponējošos tiesību aktus un šajā kontekstā risināt konkrētus dalībvalstu jautājumus. Rezultātā uzņēmumi ir vairāk informēti par maksājumu kavējumu noteikumiem un savām tiesībām.
- (2) ES vidējais maksājumu termiņš gan publiskajā, gan privātajā sektorā lēnām samazinās. Tomēr ārējā *ex post* izvērtējumā konstatēts, ka vairāk nekā pusē dalībvalstu vēl aizvien netiek ievērots ar likumu noteiktais 30 dienu termiņš. Dažos šādos gadījumos ir veikti papildu pasākumi, un vispārējā tendence jau liecina par situācijas uzlabošanos. Direktīvā noteiktie termiņi privātajā sektorā, šķiet, kopumā tiek ievēroti, izņemot dažās dalībvalstīs, kurām šajā jomā ir slikti rādītāji.
- (3) Baidoties pasliktināt komercattiecības, aptuveni puse no visiem kreditoriem neizmanto savas tiesības pieprasīt maksājuma nokavējuma procentus un atgūšanas izmaksu kompensāciju, kā paredzēts direktīvā. Turklāt ārējais izvērtējums liecina, ka šā paša iemesla dēļ daudzi MVU turpina piekrist gariem maksājumu termiņiem, kurus noteikuši lielāki uzņēmumi. Tas ir uzņēmējdarbības kultūras aspekts, kas saistīts ar uzņēmumu atšķirīgo stāvokli piegādes ķēdē, to lielumu un savstarpējo atkarības pakāpi, kā arī citiem faktoriem, tādiem kā tirgus sektora īpatnības.

⁴ <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetail&groupID=2710>.

- (4) Patlaban ir maz pierādījumu tam, ka direktīvai ir bijusi izmērāma ietekme uz uzņēmumu likviditāti un ka tā ir veicinājusi pārrobežu tirdzniecību. Tā kā līdz šim direktīva maksājumu paradumus nav būtiski ietekmējusi, minēto vispārīgo mērķu sasniegšana, iespējams, prasīs ilgāku laiku. Turklāt maksājumu kavējumu daudzveidīgā rakstura dēļ arī turpmāk būs grūti noteikt, vai uz vietas novērotās pārmaiņas ir saistāmas vienīgi ar direktīvu vai atkarīgas arī no citiem faktoriem, piemēram, ekonomisko apstākļu vispārējas uzlabošanās.
- (5) No vienas puses, vairāki faktori ir sekmējuši direktīvas efektīvu piemērošanu. Tie ietver valsts līmenī pieņemtus pasākumus (piem., maksājumu tūlītējas veikšanas kodeksus), ar kuriem tiek atbalstīta direktīvas mērķu sasniegšana. Turklāt par lietderīgiem ir atzīti forumi (piemēram, Kavēto maksājumu ekspertu grupa), kas nodrošina iespēju dalībvalstīm apmainīties ar labāko praksi, kā novērst maksājumu kavējumus. Visbeidzot, par lietderīgu ir uzskatīta arī nepārtraukta izpratnes veidošana un zinātnības apmaiņa, ko veic Komisija un valstu eksperti.
- (6) No otras puses, ir konstatēti daži šķēršļi, kas var kavēt direktīvas efektīvu piemērošanu:
- attiecībā uz publiskajām iestādēm — dalībvalstīm, kuras īsteno korekciju programmas, kur kārtējo rēķinu tūlītēja samaksa ir jāizsver attiecībā pret uzkrāto parādu atmaksu, ir grūtības ievērot direktīvas noteikumus;
 - attiecībā uz uzņēmumiem — direktīva nodrošina zināmu elastību uzņēmumu savstarpējos darījumos, un vairākos gadījumos no tā labumu gūst lieli uzņēmumi, kuri, izmantojot savu spēcīgo stāvokli tirgū, mazākiem piegādātājiem nereti nosaka netaisnīgus līguma noteikumus. Turklāt, kā paskaidrots iepriekš, maksājumu kavējumu gadījumā mazāki uzņēmumi neizmanto savas tiesības, jo baidās kaitēt komercattiecībām. Šo raksturīgo tirgus nelīdzsvarotību nav iespējams pilnībā izskaust vienīgi ar leģislatīvām darbībām; varētu būtu lietderīgi sistemātiskāk izmantot nesaistošos pasākumus un strīdu ārpustiesas izšķiršanas procedūras, piemēram, mediāciju un strīdu alternatīvas izšķiršanas mehānismus;
 - izvērtējumā norādīts, ka ir nepieciešams ieinteresētajām personām paskaidrot, kā interpretējami vairāki direktīvas galvenie jēdzieni, tādi kā “redzami netaisns”, “īpaši noteikts” un “objektīvs pamatojums, ņemot vērā līguma īpatnības”. Turklāt tika uzskatīts, ka trūkst skaidrības par maksājumu termiņu aprēķināšanas sākumpunktu;
 - trūkst kopējas un obligātas uzraudzības sistēmas, tādēļ ir ļoti grūti pārliccināties par direktīvas piemērošanas rezultātā panākto progresu.
- (7) Direktīva ir izrādījusies efektīvs līdzeklis, jo regulatīvās izmaksas, kas uzņēmumiem un publiskajām iestādēm tieši radušās no tās izmantošanas, ir nelielas. Regulatīvās izmaksas ietver, piemēram, ziņošanas un administratīvo slogu, transponēšanu un īstenošanu un brīvprātīgus pasākumus, ar kuriem atbalsta direktīvu. Tomēr, ja maksājumu termiņi ir jāsamazina atbilstīgi direktīvā noteiktajiem ierobežojumiem, ar direktīvas piemērošanu saistītās izmaksas var būt nozīmīgākas, jo īpaši uzņēmumiem. Tas nozīmētu, ka ir jāveic liels sākotnējais finanšu pārvedums, kas, paredzams, ietekmēs

uzņēmuma likviditāti. Tomēr kopumā tiek uzskatīts, ka paredzamie ieguvumi galu galā pārsniegts izmaksas. Ārējā izvērtējumā konstatēts, ka par katru dienu, par kuru samazināti maksājumu kavējumi, Eiropas uzņēmumi finanšu izmaksās ietaupa aptuveni 158 miljonus euro⁵.

- (8) Šī direktīva ir saskanīga ar citām ES politikas jomām, kuru mērķis ir radīt vienlīdzīgus konkurences apstākļus un sekmēt uzņēmumu konkurētspēju. Šo tiesību aktu papildina vairākas ES regulas par parādu piedziņu. Tādas iniciatīvas kā maza apmēra prasību procedūra⁶, Eiropas Maksājuma rīkojums⁷ un Eiropas Izpildes rīkojums⁸ nodrošina kreditorus ar vienkāršotām parāda piedziņas procedūrām, kuras ir pilnīgi saskanīgas ar direktīvas noteikumiem.
- (9) Maksājumu kavējumi vēl aizvien ir ļoti aktuāla problēma uzņēmumiem visā ES. Ārējā izvērtējumā konstatēts, ka laikā, kopš direktīva pirmoreiz transponēta dalībvalstu tiesību sistēmās, četras piektdaļas uzņēmumu vēl joprojām saskaras ar maksājumu kavējumiem. Direktīvai ir zināma nozīme maksājumu kavējumu novēršanā, tomēr ir nepieciešami arī “maigāki” līdzekļi, ar kuriem risināt ar uzņēmējdarbības kultūru saistītus jautājumus, tādus kā tirgus nelīdzsvarotība, tai skaitā nelīdzsvarotība, ko izraisa uzņēmumu lieluma atšķirības.
- (10) Pastāv vispārīga vienprātība, ka direktīva rada ievērojamu ES pievienoto vērtību. Maksājumu prakse visā Eiropā ir saskaņota, novēršot nenoteiktību, un rezultātā vajadzētu pakāpeniski palielināties pārrobežu tirdzniecībai. Šos mērķus nevarētu sasniegt, ja dalībvalstis rīkotos atšķirīgi.

3. SECINĀJUMI/IETEIKUMI

Direktīva ir tās darbības sākumposmā. Vidējo maksājuma termiņu uzlabojumi līdz šim ir bijuši mēreni. Kaut arī uzņēmumi ir labi informēti par savām no direktīvas izrietošajām tiesībām, tās vēl netiek plaši izmantotas. Direktīvas efektīvu piemērošanu kavē vairāki faktori, piemēram, kopējas uzraudzības sistēmas trūkums, neskaidrības par dažiem direktīvas galvenajiem jēdzieniem un lielāku un mazāku uzņēmumu nelīdzsvarotība tirgū. Tomēr ir konstatēts, ka direktīva ir saskanīga ar citiem ES tiesību aktiem un politikas jomām, tā joprojām ir nozīmīga un ir sasniegusi ES pievieno vērtību.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, direktīvu ieteicams saglabāt tādu, kāda tā ir pašreiz, un tās pilnīgas ietekmes panākšanai vajadzīgs vairāk laika. Lai sekmētu direktīvas pozitīvo ietekmi, dalībvalstīm ir ierosināti un Komisija veiks šādus pasākumus:

dalībvalstīm:

⁵ <http://bookshop.europa.eu/en/ex-post-evaluation-of-late-payment-directive-pbET0415875/>, 59. lpp.

⁶ Regula (EK) Nr.°861/2007, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=URISERV%3A116028>.

⁷ Regula (EK) Nr.°1896/2006, https://e-justice.europa.eu/content_order_for_payment_procedures-41-lv.do.

⁸ Regula (EK) Nr.°805/2004, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=URISERV%3A133190>.

- izveidot sistēmu/procedūru progresu uzraudzībai, ziņošanai un informācijas publicēšanai par vidējiem maksājumu termiņiem publiskajā un privātajā sektorā. Komisija sniegs norādes kopējas maksājumu termiņu aprēķināšanas metodes izstrādei un veicinās ar ziņošanas metodēm saistītās paraugprakses apmaiņu divreiz gadā rīkoto ekspertu grupu sanāksmju ietvaros,
- nodrošināt, ka maksājumu kavējumu jautājums arī turpmāk ir viena no politiskās darba kārtības prioritātēm, un valsts līmenī turpināt palielināt izpratni par šo tematu,
- veicināt to, ka tiek izstrādātas un īstenotas papildinātīvas, piemēram, maksājumu tūlītējas veikšanas kodeksi, mediācija, stimuli savlaicīgai maksājumu veikšanai (“labo” maksātāju publiskošana) u. c.;

Komisijai:

- dalībvalstīs veikt konkrētus pētījumus, lai noteiktu dažādu nozaru paraugpraksi, kas veicina direktīvas efektīvāku īstenošanu, novērtētu rezultātus un izplatītu informāciju, izmantojot dažādus kanālus,
- turpināt ieinteresētajām personām dažādos formātos (ekspertu grupu sanāksmes, skaidrojošas piezīmes) sniegt norādījumus un apmainīties ar labu praksi,
- izskatīt iespēju apkopot salīdzināmus datus par valstu tiesu sistēmu darbību, īstenojot neapstrīdētu prasījumu atgūšanas procedūras, un iegūtos rezultātus atspoguļot Eiropas Savienības tiesiskuma jomas rezultātu apkopojumā,
- regulāri novērtēt šīs direktīvas ietekmi un tās panākumus mērķu sasniegšanā, paturot prātā, ka dažu veidu ietekmes pilnīgai īstenošanai var būt nepieciešams ilgāks laiks.